

به نام خدا

تدریس در دبستان

مولفان:

مهسا معصومی

رعنا عباسعلی زاده

نجمه دولتخواه

فاطمه رضایی

مهتاب محمدزاده اولنر

انتشارات ارسطو

(سازمان چاپ و نشر ایران - ۱۴۰۳)

نسخه الکترونیکی این اثر در سایت سازمان چاپ و نشر ایران و اپلیکیشن کتاب رسان موجود می باشد

chaponashr.ir

سرشناسه: معصومی، مهسا، ۱۳۷۲
عنوان و نام پدیدآور: تدریس در دبستان/ مولفان مهسا معصومی، رعنا عباسعلی زاده، نجمه دولتخواه، فاطمه رضایی، مهتاب محمدزاده اولنر.
مشخصات نشر: انتشارات ارسطو (سازمان چاپ و نشر ایران)، ۱۴۰۳.
مشخصات ظاهری: ۱۲۰ ص.
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۳۳۹-۹۴۶-۶-۶
وضعیت فهرست نویسی: فیبا
یادداشت: کتابنامه: ص ۱۲۰-۱۱۷.
موضوع: تدریس در دبستان
شناسه افزوده: عباسعلی زاده، رعنا، ۱۳۶۸
شناسه افزوده: دولتخواه، نجمه، ۱۳۶۵
شناسه افزوده: رضایی، فاطمه، ۱۳۷۱
شناسه افزوده: محمدزاده اولنر، مهتاب، ۱۳۵۴
رده بندی کنگره: LC۴۷۳۱
رده بندی دیویی: ۳۷۱/۹۱۳۸۵
شماره کتابشناسی ملی: ۹۴۲۳۲۴۳
اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیبا

نام کتاب: تدریس در دبستان
مولفان: مهسا معصومی - رعنا عباسعلی زاده - نجمه دولتخواه
فاطمه رضایی - مهتاب محمدزاده اولنر
ناشر: انتشارات ارسطو (سازمان چاپ و نشر ایران)
صفحه آرای، تنظیم و طرح جلد: پروانه مهاجر
تیراژ: ۱۰۰۰ جلد
نوبت چاپ: اول - ۱۴۰۳
چاپ: زبرجد
قیمت: ۱۱۰۰۰۰ تومان
فروش نسخه الکترونیکی - کتاب‌رسان:
<https://chaponashr.ir/ketabresan>
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۳۳۹-۹۴۶-۶-۶
تلفن مرکز پخش: ۰۹۱۲۰۲۳۹۲۵۵
www.chaponashr.ir

انتشارات ارسطو

فهرست مطالب

۵	فصل اول: ویژگی های مقطع دبستان.....
۵	مقدمه .....
۶	اهمیت آموزش ابتدایی.....
۱۰	اهداف مقطع ابتدایی .....
۱۵	برنامه درسی مقطع ابتدایی .....
۱۶	معلمان مقطع ابتدایی .....
۱۸	کودکان مقطع ابتدایی .....
۲۷	فصل دوم: مدیریت کلاس در دبستان.....
۲۷	مدیریت کلاس چیست؟.....
۳۰	ابعاد مدیریت کلاس .....
۳۴	اصول کلی مدیریت کلاس .....
۳۷	اهداف مدیریت کلاس.....
۳۹	سبک های مدیریت کلاس.....
۴۷	علل ایجاد بی نظمی در کلاس.....
۵۲	پیشگیری از ایجاد بی نظمی در کلاس .....
۶۵	فصل سوم: روش تدریس در دبستان.....
۶۸	روش های فعال تدریس .....
۷۰	ویژگی های روش های فعال تدریس.....
۷۳	روشهای مناسب تدریس در دبستان.....
۷۵	مزایای روش بحث گروهی.....
۷۵	اجرای روش بحث گروهی.....
۷۶	مزایای روش ایفای نقش.....

- ۷۶..... اجرای روش تدریس ایفای نقش.....
- ۷۷..... مزایای روش اکتشافی.....
- ۷۸..... راه های حل مساله.....
- ۸۰..... مزایای روش حل مساله.....
- ۸۱..... مزایای تدریس پروژه محور.....
- ۸۲..... اجرای روش تدریس پروژه.....
- ۸۳..... فصل چهارم: اهمیت بازی در دبستان.....
- ۸۳..... تعریف بازی.....
- ۸۴..... انواع بازی ها.....
- ۸۸..... تاثیر بازی در رشد ذهنی.....
- ۹۰..... بازی و یادگیری دانش آموزان.....
- ۹۲..... بازی و پرورش خلاقیت.....
- ۹۷..... فصل پنجم: اهمیت وسایل کمک آموزشی در دبستان.....
- ۹۷..... وسایل کمک آموزشی.....
- ۱۰۰..... دلایل استفاده از وسایل کمک آموزشی.....
- ۱۰۳..... انواع وسایل کمک آموزشی.....
- ۱۰۷..... فصل ششم: چالش های تدریس در دبستان.....
- ۱۱۲..... مشکلات رفتاری و انضباطی دانش آموزان دبستانی.....
- ۱۱۲..... مشکلات ارتباطی دانش آموزان دبستانی.....

فصل اول

ویژگی های مقطع دبستان

مقدمه

نظام آموزش و پرورش رسمی ایران در واقع از انقلاب مشروطیت و پس از وضع قانون اساسی و متمم آن در سال ۱۳۲۴ قمری به وجود آمده است. تا قبل از انقلاب مشروطیت، آموزش و پرورش در مکتب خانه های سنتی ادامه داشت و معلمان آن معمولاً از طریق مراکز دینی و یادگیری فقه و اصول و درس قرآن به نعمت سواد و خواندن و نوشتن دست یافته بودند و آن چه می دانستند با روش سنتی به کودکان و نوجوانان می آموختند. معمولاً دولت و سازمان های دولتی هیچگونه نظارتی بر آنها نداشتند و مواد درسی که بدون یک برنامه مدون تدریس می شد، عبارت بود از خواندن، نوشتن، حساب، خط، قرآن و صرف و نحو عرب. در پی فعالیت های آموزشی مدارس به سبک جدید که با سرمایه موسسین ایرانی و خارجی اداره می شد و دولت هیچگونه نظارتی بر آنها نداشت و به دنبال آن، فعالیت های آموزشی مدرسه عالی دارالفنون و نیز تحت تاثیر علاقمندی اولیاء اطفال در جهت آموزش علوم و فنون به فرزندان خود و تحت اراده و فشار روشنفکران و جراید و بالاخره ضرورت زمان وزارتخانه ای به نام وزارت علوم تاسیس شد. این وزارتخانه مسئولیت آموزش و پرورش فرزندان جامعه از ابتدایی تا عالی را به عهده داشت. علی رغم پیدایش مدارس جدید و تحول در امر آموزش و پرورش به خاطر کم توجهی دولت و عدم بودجه کافی و مخالفت بعضی از دانشمندان و بی اطلاعی افراد، تغییراتی اساسی تا عصر مشروطه در امر آموزش و پرورش کشور حاصل نشد و هیچگونه قانون زیربنایی تا این زمان مورد تصویب قرار نگرفت. با پیروزی انقلاب اسلامی در بهمن ۱۳۵۷ ملت ایران که مسلمان

و پیرو قرآن و ارزش‌های الهی آن بودند اندک اندک خود را باز یافتند و با نفی ارزش‌های ضداسلامی به بررسی و شناخت ارزش‌های اصیل اسلامی روی آوردند. قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران با توجه به رویکردهای رهبر که برگرفته از تعالیم عالیه اسلام بود شکل گرفت و در آن صریحاً نسبت به آموزش و پرورش افراد اشاره شد. آموزش و پرورش تا پایان دوره متوسطه رایگان اعلام شد و اساس کارآموزی بر خودکفایی کشور استقرار گشت. برنامه ریزان به طور سریع نسبت به تغییر و ترمیم بعضی مطالب کتب که جنبه حیاتی داشت همت گماشتند و همزمان با آن گروهی دیگر کارهای زیربنایی و اساسی آموزش و پرورش را شروع کردند. (ضمیری ۱۳۷۳)

در ساختار آموزش و پرورش ایران در سال ۱۳۴۴ دوره ابتدایی به عنوان اولین مرحله آموزش و پرورش عمومی اعلام شده است. در تعلیمات اجباری مصوب ۱۳۲۲ و مصوبات شورای عالی آموزش و پرورش مرتبط با دوره ابتدایی، این دوره با اسامی گوناگون "تعلیمات ابتدایی"، "تعلیمات اجباری"، "آموزش همگانی" و "آموزش عمومی" مطرح شده است. از این مفاهیم استنباط می‌شود که هر آنچه در این دوره آموخته می‌شود جنبه عام دارد و همه دانش آموزان به این سطح از آموزش و پرورش نیاز دارند. بنابراین در قانون اساسی معارف، قانون تعلیمات اجباری و قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران بر عمومی بودن، اجباری بودن و رایگان شدن این دوره تاکید شده است و فراهم کردن شرایط تحصیل در این دوره از وظایف دولت برشمرده شده است.

اهمیت آموزش ابتدایی

دبستان اولین سطح آموزشی است که همه کودکان در سراسر جهان باید آن را بگذرانند. معلمان در سراسر جهان آموزش ابتدایی را مهمترین قسمت زندگی آموزشی هر فرد می‌دانند. اگرچه خیلی از افراد تمایل دارند که بر سالهای تحصیل در دانشگاه تأکید کنند؛ اما مدرسه ابتدایی مطمئناً اولین نقطه عطفی است که زندگی فرد را هم در سطح حرفه‌ای، هم در سطح علمی و هم در سطح شخصی تعریف می‌کند.

آموزش ابتدایی جزء ضروریات زندگی کودکان است؛ زیرا کودکان امید و منبع حیاتی کشور هستند. بنابراین، آنها باید از طریق نظام آموزشی فرآیند یادگیری را تجربه کنند تا

توسعه ای ایجاد کنند که متمرکز بر داشتن شهروندانی باشد که بتوانند در پیشرفت و ترقی کشور مشارکت داشته باشند. بسیاری از کشورها بر سرمایه گذاری در بخشهای دیگر متمرکز هستند در حالیکه به آموزش ابتدایی حداقل توجه می شود. این امر به خصوص در کشورهای در حال توسعه بسیار شایع است. در نتیجه وقتی اکثریت جمعیت یک کشور از افراد بیسواد تشکیل می شود، اثرات مخربی بر جای می گذارد. بی سوادی ستون فقرات بسیاری از اشتباهاتی است که افراد به دلیل کمبود اطلاعات مرتکب می شوند. کیفیت آموزش ابتدایی که دانش آموزان دریافت می کنند میزان توانایی فکری آنها را حتی در بزرگسالی تعیین می کند. هرچند نقش و ارزش آموزش ابتدایی از فرهنگی به فرهنگ دیگر متفاوت است؛ اما با این حال، امری بدیهی و ضروری است. دستیابی به این دانش اولیه به افراد کمک می کند تا در مورد مسائلی که در زندگی با آنها روبرو می شوند تصمیمات هوشمندانه ای بگیرند. یک مطالعه اخیر نشان داد که کشورهای آفریقایی که سالها پیش در آموزش ابتدایی سرمایه گذاری چشمگیری کرده اند، اکنون توسعه اقتصادی را از این سرمایه گذاری گرفته اند. علاوه بر این، این آموزش از آنجایی که تحصیلات ابتدایی را اجباری کرد، به توسعه اجتماعی و اقتصادی در اروپای غربی منجر شده است. دولت ها باید تلاش کنند تا آموزش ابتدایی را در اولویت قرار دهند زیرا این امر از توسعه در سایر بخش ها نیز پشتیبانی می کند.

آموزش ابتدایی این فرصت را به کودکان می دهد که گروهی پایدار برای تعامل داشته باشند. معمولاً وقتی کودکان از چهره های آشنا دور می شوند، دچار اضطراب جدایی می شوند. با این حال، با گذشت زمان و هم زمان با شروع یادگیری کودکان در اوایل کودکی، آن ها روزانه و به طور منظم با چهره ای مشابه ارتباط برقرار می کنند. این امر به دلیل دل بستگی به سایر کودکان در سن آن ها است. جنبه ای که در رشد و نمو کودک بسیار ضروری است. بنابراین، آموزش ابتدایی تعامل پایدار بین گروه های همسالان، بازی و اشتراک را فراهم می کند و به کودکان اجازه می دهد تا با دوستان خود ملاقات کنند و هنگام یادگیری واژگان را کسب و توسعه دهند.

هنگامی که کودکان در دبستان با همسالان خود صحبت می‌کنند، آن‌ها همچنین می‌آموزند که چگونه تصمیم شخصی و همچنین انتخاب کنند. آن‌ها همچنین می‌توانند با دوستان خود در فعالیت‌ها و بازی‌های مختلف شرکت کنند و لذت ببرند. هنگامی که آن‌ها در مدرسه هستند، توانایی شنیدن آن‌ها رشد می‌کند. آن‌ها همچنین مفهوم اشتراک و نوبت گرفتن را کسب می‌کنند. بعلاوه، وقتی کودکان توسط معلمان خود شناخته و تشویق می‌شوند، به آن‌ها کمک می‌کند تا اعتماد به نفس پیدا کنند و اهداف شخصی را تعیین کنند.

ضعف در آموزش ابتدایی منجر به ایجاد تأثیرات منفی بر دانش آموزان می‌شود. چون آموزش ابتدایی رشد و نمو جنبه‌های مختلف کودک را در ارتباط با جامعه تعیین می‌کند. بنابراین ضعف در آموزش مقطع ابتدایی، مبنای عادات و رفتارهای بد، عادت‌های بد یادگیری و همچنین ضعف تحصیلی در مقاطع دیگر است. آموزش ابتدایی مهمترین گامی است که کودکان در کار آموزشی خود برمی‌دارند و در رشد تکوینی کودکان مفید است. مدارس ابتدایی به کودکان فرصت می‌دهند تا انرژی اضافی خود را از طریق فعالیت و بازی از بین ببرند و راه پیشرفت و خلاقیت آنها را فراهم کند. از آنجا که گسترش دوره پیش دبستانی به دلایلی هم اکنون مقدور نیست و اکثر کودکان قبل از دبستان تحت تعلیم و تربیت والدین قرار دارند باید کودکان سنین شش تا ده سال نه تنها از آموزش و پرورش ابتدایی برخوردار شوند بلکه ضعفها و نارسایی‌های تربیتی ناشی از شرایط نامساعد خانواده نیز باید در این دوره جبران شود. همچنین با توجه به اینکه شرط ورود به دوره‌های تحصیلی بعدی گذراندن دوره ابتدایی است سرمایه‌گذاری برای این دوره و توجه به بهبود کمی و کیفی آن، زمینه را برای توفیق دانش آموزان در دوره‌های تحصیلی بعد فراهم کرده و افت تحصیلی و تربیتی آنان را در این دوره‌ها کاهش می‌دهد. گسترش دوره ابتدایی در شهر و روستا موجب می‌شود که همه کودکان واجب‌التعلیم بتوانند در این دوره تحصیل کنند تا بدین وسیله به تدریج بی‌سوادی در ایران ریشه کن شود.

آموزش و پرورش ابتدایی در ایران در مراکزی به نام دبستان انجام می‌گیرد و دبستان عبارت از یک واحد آموزشی که به وسیله یا با اجازه وزارت آموزش و پرورش برای تربیت

کودکانی که در سنین شش تا یازده سال هستند، فعالیت می کنند. کودک در این مرحله از زندگی با ورود به دنیای آموزشگاهی زیر پوشش نوعی از زندگی جدید قرار می گیرد؛ به طوری که روان شناسان معتقدند با شروع هفت سالگی دوره کودکی بزرگ آغاز می شود. دوره ای که طی آن کودک با تاثیر بیشتر از محیط، سعی دارد در قالب فردی بزرگسال قرار گیرد. هر چند او نمی تواند مفاهیم خود را مثل بزرگسالان بیان کند ولی سعی می کند تا خود را مثل بزرگسالان بسازد. معذک، هنوز نباید رابطه کودک با محیط خانواده یکباره قطع شود. کودک در این دوره هنوز به محبت خانوادگی و مواظبت و تشویق و دلجویی نیاز دارد و محیط شبانه روزی پاسخگوی این احتیاجات نیست. خانه و مدرسه در این مرحله از نظر فراهم ساختن شرایط مناسب رشد مکمل یکدیگرند و هر یک از آنها از نظر تاثیر تربیتی نقش خاصی ایفا می کنند؛ زیرا روابط کودک و اطرافیانش در این دو محیط متفاوت است؛ روابط در خانه فردی تر و عاطفی تر و در مدرسه جمعی تر و منطقی تر است. (شکوهی، ۱۳۷۲)

در این مقطع باید استعدادهای عمومی کودکان، از طریق کسب تجربه مستقیم در یک محیط طبیعی شناخته شده و به کار گرفته شوند. در این مقطع فعالیت های منظمی برای کودکان برنامه ریزی شده که در مدرسه و با راهنمایی معلم و پشتکار و فعالیت فرد دانش آموز، استعدادهای بالقوه او کشف و به فعل تبدیل شود. در جوامعی که هنوز بیشتر خانواده ها به دلایل مختلف نمی تواند آنگونه که لازم است به تربیت مقدماتی فرزندان خود بپردازند، تعلیمات اجباری فرصتی است که به فرزندان چنین خانواده هایی اجازه می دهد تا با استفاده از شرایط مناسبی که برای آنها فراهم می شود کمبودها و محرومیت های ناشی از وضعیت خانوادگی خود را جبران کنند. به گونه ای که بتوانند در سطحی قابل قبول از مزایای اجتماعی و فردی برخوردار شد و علاوه بر آن با سایر همسالان مرفه خود به رقابت بپردازند. (ندیمی و بروج، ۱۳۷۲)

مدارس ابتدایی محیطی امن برای رشد در کودکان فراهم می کنند و همچنین انگیزه و مهارت هایی را برای کودکان فراهم می کنند که آنها بتوانند از پس شرایط شخصی برآیند. علاوه بر این، کودکانی که در دبستان هستند، در موقعیت بهتری می توانند ایده های